

Роден за успех

Навършва 95 години и се радва на завидно здраве. Един от най-удобните и разпространени патрони за лов на едър дивеч. Това е първият успешен belted куршум, който постави началото на истинска мода в бранша. С преснаряждане може спокойно да се надхвърлят фабричните показатели, като се използват гилзи с по-голям вътрешен обем.

■ © Edisport Editoriale
текст – Андреа Бондзани

Ако трябва накратко да дадем определение на патрона .375 Holland & Holland magnum, просто трябва да кажем, че става дума за легендарен патрон. Именно защото е истинска легенда сред патроните за лов на едър дивеч, струва си да припомним неговата история.

Отляво: .375 Н&Н Norma с куршум от 300 grs JSP, Federal с никелирана гилза и куршум Hornady от 300 грейна FMJRN и .375 Н&Н flanged, Версия на .375 Н&Н за чупещи се карабини.

РЕКОРДИ

Освен че е един от най-добрите в света патрони от среден калибър за лов в Африка – и днес, 95 години след появяването си на бял свят през 1912-а, е изключително разпространен и използван – може да се похвали и с много други рекорди. С него са убити най-много на брой диви животни в Африка, включително слонове и едри чиф-

токопитни, както и фактът, че за него почти всички производители на ловни оръжия от цял свят предлагат един или повече модели карабини. Патронът .375 Н&Н освен това може да се счита за първия за лов на едри животни с гилза тип belted, въпреки че ако трябва да сме точни, този рекорд принадлежи на „почти неизвестния“ .400/.375 Nitro Express, както го определя Frank

Barnes в своята книга Cartridges of the world. NE се появява през 1905 г. и веднага след това изчезва от сцената. Патронът .375 обаче продължава да съществува и до ден днешен, като неговата популярност и разпространение се увеличават с течение на годините. Има и още: освен всички тези рекорди, .375 Н&Н е „баща“ на много патрони от миналото и настоя-

щето, заимствали неговата гилза (скъсявана, удължавана и оразмерявана по най-различни начини). За тях не би стигнало място само да ги изброим – като се почне от всички (съвременни и от миналото) и се стигне до междинните Weatherby, да не говорим за богатия асортимент wildcat, предимно експериментални.

Преди появата на H&N повечето от английските патрони за лов на едър дивеч в Африка имали гилзи тип rimmed, с дъно с „ринг“, защото почти всички били предназначени за чупещи се карабини.

В годините преди 1912-а престижната английска фирма Holland & Holland решила да започне производството на патрон среден калибър, предимно за лов на големи и опасни диви животни в Африка (и в останалата част на света). Патронът бил предназначен за оръжия с „болтов“ затвор и фирмата проектирала гилзата да има шийка с диаметър малко по-малък от този на тялото, т.е. с едно малко и едва забележващо се рамо. Не било проектантска грешка! Напротив, така се гарантирало лесно и незасичащо във фаза на зареждане функциониране. Обаче поради малките размери на рамото тази форма не винаги гарантирала наличие на правилен head space. Тогава било решено на гилзата да има пръстеновидно увеличение или коланче (belt на английски) непосредствено над канала за екстрактора.

Това било началото на ново семейство гилзи и патрони, наричани обобщено belted rimless magnum. Те стават исторически и се превръщат в синоним на мощ и съвременност в продължение на много години. Дори производителите на оръжия и патрони били принудени да поддържат тази структура и за патрони с много поакцентирани рамена, в състояние напълно да гарантират правилния head space, и за които belt вече не бил наложителен.

Патронът rimless belted е пряко свързан с термина magnum, който въпреки че на практика не означава нищо, придава на патрона нещо специално и необичайно по отношение на кинетична енергия и поразяване. Станало така, че всеки уважаващ се magnum трябвало да има гилза тип belted, а за да се оправдае наличието на такава структура и при патрони, за които не е необходима, бил пуснат слухът, че гилзите от този тип са по-здрави и понасят по-добре високите налягания при подобен род патрони. Естествено неточно, но се възприемало лесно от публиката и ловците, които били убедени, че само патрон belted може да гарантира по-голяма надеждност.

Всички книги, посветени на патроните, както и повечето американски и европейски наръчници за преснаряждане, са единодушни в твърдението, че .375 H&N е един от най-добрите патрони за лов на едър

Отляво: .375 H&N Norma заедно с .375 Weatherby magnum и .378 Weatherby.

Долу: .375 H&N със серия патрони калибър 9,3 мм (.366”), които напоследък се опитаха да го конкурент, но безуспешно.
Отляво: .375 H&N, 9,3x62, 9,3x64 и 9,3x74R.

дивеч. Често уточняват и че е такъв само сред патроните от среден калибър. Така се приема (между другото произволно), че всички патрони с калибър под .40 инча се считат за средни, с някои изключения. Приключвам с тези подробности от историята с едно уточнение: днес много африкански страни определят точни правила за разрешените калибри за нападащ и опасен дивеч, за който ловците са длъжни да използват патрони с калибър от .40 нагоре. От това ограничение е изключен патронът .375 H&N. Това доказва каква репутация си е изградил в продължение на повече от деветдесет години. Едновременно с .375 belted, Holland & Holland пуснала на пазара и версия rimmed, наречена .375 H&N flanged magnum, с гилза дълга 75 мм, срещу 72 на belted, но имал малко по-ниски показатели по отношение на скорост и кинетична енергия – по-ниска с 22–46 kgm. От практическа гледна точка това няма определящо значение, след като се е

знаело, че патрони, постигащи кинетични енергии над 500 kgm, са в състояние да повалят всяко африканско диво животно. Но – при използване на куршуми с подходящ диаметър и структура.

Възможностите

Когато патронът .375 H&N се появил на пазара (неговото пълно наименование било .375 Holland & Holland Magnum belted rimless), бил в състояние да развие 2.700 ft/sec с куршуми от 270 грейна, т.е. 823 м/сек и 604 kgm енергия, докато с 300 грейна се доближавал до 2.600 ft/sec, равни на

792 м/сек и 623 kgm, с незначителни отклонения в зависимост от производителя.

При кинетична енергия 600 kgm, съчетана с куршуми 270 или 300 грейна с диаметър 9,52 мм и структура soft point round nose или FMJ, които съвсем малко се деформират, новият патрон и неговите ползватели се оказали в състояние да се справят с всичко движещо се не само в Африканския континент, но и по целия свят.

И то при напълно приемлив откат и много по-добър контрол от страна на ловците в сравнение с патроните калибър.400 или .475 с тежки куршуми от по 400 и 550 грейна, изстрелвани от чупещи се карабини. Тези карабини, макар и с благородно потекло, показвали типичните странични изменения на точката на попадение, в зависимост от различните цеви, неудобство, което изобщо не съществувало при карабините с „болтов“ затвор.

Изследвах преснаряждането на този прекрасен патрон с два монолитни куршума round nose от 270 и 300 грейна, компю-

Две зареждания със съответните монолитни куршуми IGF от 270 и 300 грейна RN. Тези патрони често се определят като „solid“, за да се различават от патроните тип Full Metal Jacket, които са изцяло „облечени“ и имат оловно ядро. За отбелязване е силното подвиване на ръба на гилзите.

търно струговани от специална сплав от фирмата IGF, като използвах общо 9 различни барута: Vestan TU 3000, 4000 и 5000, IMR 4064 и 4320, Norma 203, Vihtavuori N140, N540 и N160. За теста използвах прекрасната карабина CZ Zbrojovka Vrbno с цев 635 мм, която имам от четиридесет години и която е в перфектно състояние независимо от хилядите изстрели с нея. Преди да представя резултатите от балистичните проби, бих искал да направя някои уточнения: предвид големия брой производители на този патрон, ако за преснарядяването се използват – както обикновено – гилзи от използвани фабрични муниции, трябва да се знае, че поради големите разлики в телото и обема може да се окаже невъзможно да се заредят дозите барут, определени от мен. Например гилзите Norma тежат 257 грейна, докато гилзите Winchester тежат 246 грейна, Federal – 263 грейна и RWS – 265 грейна. За настоящия тест реших да използвам никелирани гилзи Federal, сред тези с най-малък обем, като калибрах само шийката, за да не намалая прекалено много обема. Постъпих така, защото този патрон има относително ниско съотношение капацитет/калибър, много от барутите изпълват почти изцяло гилзата и куршумът повече или по-малко ги компресира. За тази цел използвах една стара серия die Lyman Tru-Line, тъй като с нея, както и за други патрони с гилза тип „бутилка“, калибрирането само на шийката не е възможно с die тип full length resizing, обратно на тверденията на много автори и наръчници за пресна-

рядяване. При всички преснарядявания бяха използвани капсули Winchester Large Rifle Magnum. Със своите структурни и волуметрични характеристики патронът .375 се нагажда добре към барути с променлива прогресивност: като се почне от живите като Vestan TU 3000 и се стигне до прогресивните като Vihtavuori N540 и N160, въпреки че най-подходящи са средните като TU 5000, N140, Norma 203 и N540. С тях може да се постигнат максимални скорости и кинетични енергии, без да се стига до неприемливи компресии на дозата барут. Тъй като този патрон произвежда откат, макар и не прекален, ако преснарядяването е за ловни цели, препоръчително е да се извърши силно подвиване на ръба на гилзите. Така се избягва възможността тежките куршуми от по 270 и 300 грейна на патроните в карабината да излязат от гилзата и да създадат проблеми при зареждането или засечки на оръжието

Две зареждания и съответните куршуми от 300 грейна Hornady и Sierra, и двата тип JSPBT: куршумът Hornady има бразда за захващане на подвития ръб на гилзата, докато Sierra няма такава и следователно не бе възможно да се направи подвиване.

Три зареждания със съответните куршуми Hornady от 270 grs JSP и 300 grs JSP и FMJ. Това са класически решения за този патрон, които с подобни куршуми в продължение на 95 години е избивал какви ли не диви животни. И вероятно ще продължи да го прави още много години.

– нещо, което в никакъв случай не бива да се случва при лов на агресивни и опасни диви животни. Не всички куршуми от този калибър имат специален канал за подвиване. При тези, които нямат, за надеждното захващане на куршума се разчита единствено на стягането на шийката. Като се внимава да не бъде разширена след калибрирането, шийката все пак има достатъчна задържаща сила, дори и без подвиване на ръба ѝ, което скъсява доста живота на гилзата. Фабричните муниции, които замерих (Norma, Winchester и RWS), всички с куршуми 300 грейна тип JSP, постигнаха типичните за този калибър скорост и кинетична енергия, и като цяло отговаряха на данните, заявени от производителя.

Най-добри резултати постигнаха патроните RWS с куршум Kegelspitze, които развиха 803 м/сек и 638 kgm, докато „по-спокойни“ се оказаха патроните Winchester, чиито куршуми постигнаха скорост 765 м/сек и 579 kgm кинетична енергия.

При повечето от изследваните преснарядени патрони без никакви затруднения постигах системно кинетични енергии по-големи от тези при фабричните муниции. Така стана например с доза 74,1 грейна TU 5000, препоръчана от наръчника Vestan за куршум от 300 грейна, при която се очакваха 2.510 ft/sec, равни на 765 м/сек и 580 kgm. Аз обаче постигнах цели 838,7 м/сек с монолитен куршум 300 грейна IGF и 697,4 kgm кинетична енергия. Нямах прекалени, нито дори високи налягания нито при гилзите, нито при капсулите, както и никаква твърдост при отварянето на затвора. Да не говорим за пробата със 77,0 грейна Vihtavuori N540 и същия куршум, който достигна 839,3 м/сек и най-голяма по време на целия тест кинетична енергия – цели 698,4 kgm. При това без никакви деформации на гилзите, капсулите и меха-

■ Балустична таблица

Фабрични муниции

Марка	Вид куршум	Тегло на куршума (grs)	V ₀ (ft/sec)	V ₀ (m/sec)	Sd	E ₀ (Kgm)	Бележки
Norma	Tri-Clad Jsp	300	2.539	774,0	3,0	593,0	2.550-777
Winchester	Silvertip	300	2.510	765,0	2,3	579,0	2.550-777
Rws	Kegelspitze	300	2.635	803,0	4,3	638,0	2.592-790

Ръчно снаряжени патрони

Зареждане	Барут	Доза (grs)	Вид куршум	Тегло на куршума (grs)	V ₀ (ft/sec)	V ₀ (m/sec)	Sd	E ₀ (Kgm)	Бележки
1.	Vectan Tu 3000	69,0	IGF RN Solid	270	2.760	843,2	3,7	634,7	-
2.	Vectan Tu 3000	64,8	IGF RN Solid	300	2.626	800,6	5,8	635,5	Vectan 2487-758
3.	Vectan Tu 4000	72,0	IGF RN Solid	270	2.776	846,1	1,3	639,1	-
4.	Vectan Tu 4000	67,0	IGF RN Solid	300	2.663	811,6	2,8	653,3	-
5.	Imr 4064	73,4	IGF RN Solid	270	2.814	857,9	1,1	656,9	Hornady 2700-823
6.	Imr 4064	68,7	IGF RN Solid	300	2.657	809,8	1,8	650,2	Hornady 2500-762
7.	Imr 4320	74,0	IGF RN Solid	270	2.820	859,7	0,2	659,7	-
8.	Imr 4320	69,0	IGF RN Solid	300	2.643	805,4	3,2	643,2	-
9.	Vectan Tu 5000	74,0	IGF RN Solid	270	2.828	861,9	1,8	663,0	-
10.	Vectan Tu 5000	77,0	IGF RN Solid	270	2.904	885,1	1,9	699,1	-
11.	Vectan Tu 5000	71,0	IGF RN Solid	300	2.687	818,9	2,1	665,0	-
12.	Vectan Tu 5000	74,1	IGF RN Solid	300	2.752	838,7	0,9	697,4	Vectan 2510-765
13.	Vihtavuori N140	73,3	IGF RN Solid	270	2.636	803,3	5,8	576,0	Vihtavuori 2760-841
14.	Vihtavuori N140	75,0	IGF RN Solid	270	2.777	846,4	3,2	639,3	-
15.	Vihtavuori N140	69,0	IGF RN Solid	300	2.550	777,2	2,6	598,9	-
16.	Vihtavuori N140	72,0	IGF RN Solid	300	2.649	807,4	1,3	635,6	-
17.	Norma 203	73,5	IGF RN Solid	270	2.698	822,1	1,7	603,0	-
18.	Norma 203	76,0	IGF RN Solid	270	2.790	850,3	0,9	645,3	-
19.	Norma 203	70,0	IGF RN Solid	300	2.587	788,5	1,7	616,4	-
20.	Norma 203	73,0	IGF RN Solid	300	2.638	804,0	1,9	678,2	-
21.	Vihtavuori N540	77,0	IGF RN Solid	270	2.804	854,7	0,9	652,0	-
22.	Vihtavuori N540	80,0	IGF RN Solid	270	2.872	875,3	0,9	683,8	-
23.	Vihtavuori N540	74,0	IGF RN Solid	300	2.690	819,9	2,3	666,5	-
24.	Vihtavuori N540	77,0	IGF RN Solid	300	2.755	839,3	1,2	698,4	-
25.	Vihtavuori N160	84,1	IGF RN Solid	270	2.638	803,9	1,4	576,7	Compressa
26.	Vihtavuori N160	81,8	IGF RN Solid	300	2.527	770,0	1,1	587,8	Compressa
27.	Vihtavuori N160	84,5	IGF RN Solid	300	2.632	802,2	2,7	638,1	Compressa

Забележки: скоростите, измерени на около 2 метра от карабина CZ с цев 635 мм. Както винаги, препоръчвам да не се зареждат директно максималните комбинации, макар и да не са посочени като такива. Това може да стане само след внимателно оглеждане на използваните преди гилзи и капсули, за да се види дали няма следи от превишени налягания.

Тази препоръка, валидна за всякакъв вид патрон за преснаряждане, важи в най-голяма степен за .375, като се има предвид, че при повечето от зарежданията, преди да стигне до максималните, се постигнаха скорости и кинетични енергии равни и по-големи от тези на фабричните муниции. В графа „Бележки“ са отбелязани скоростите (в крачки в секунда) и енергиите (в крачки на либра), посочени от производителите на фабричните муниции и от речниците за преснаряждане (Vectan, Hornady, Vihtavuori).

никата на карабината. Въпреки че показателите са възможни и лесно достижими, те не са типични за характера на този красив патрон, който е спокоен в сравнение с други от този калибър като например страшния .378 Weatherby Magnum. Ето защо е добре да се ограничи с енергии до 640–650 kgm, с куршуми както от 270, така и от 300 грейна. На тези нива патронът дава най-много от себе си. При превишаването им характерът му става лош и трудно управляем. Не се препоръчва да се правят преснаряждания с над 620–640 kgm за чупещи се карабини. По време на теста най-добрите барути за преснаряждане се оказаха Vectan Tu 5000, Norma 203 (класически избор да този патрон) и Vihtavuori N540, въпреки че по отношение на барутите .375 показва гъвкавост и адаптивност рядко срещани при патроните. Куршумите IGF, които бяха използвани при теста, не са подходящи за лов на диви животни с нежна кожа. Стават

само когато се налага максимално проникване, като например при слонове и африкански биволи, когато куршумът трябва да премине през дебел слой тъкани, за да попадне в дълбочина в жизненоважни органи, без да се деформира или натроши при среща с масивни кокали. Все пак въз основа на мнението на редица експертни ловци в Африка от днес и от миналото, за слонове и биволи е препоръчително при първия изстрел да се използва куршум тип JSP със здрава структура, и след това евентуално куршуми FMJ или монолитни като IGF. Вместо последните може да се използват фабрични куршуми със същото тегло, като отново се препоръчва да се зареждат със стойности C.O.L., горе-долу еднакви с тези на изследваните от мен преснаряждания: 89 мм с IGF от 270 и 300 grs; 91 мм с Hornady от 270 grs JSPRN; 90,5 мм с Hornady от 300 grs JSPRN и JSPBT; 93 мм с Hornady от 300 grs FMJRN; 91,5 мм със Sierra от 300 grs JSPBT.

Стангармен die .375 H&H RCBS mun full-length resizing, го него die Lyman Tru-Line mun neck-sizing (в средата). Последният въжно е die за разширяване на шийката Tru-Line. Калибрирането само на шийката на гилзата дава възможност да се разполага с малко по-голям обем, което е полезно преди всичко за гилзи с по-дебели стени като Federal и RWS.